

УДК [378.087.6:78.071.1](477)

Уляна Молчко

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ В ГАЗЕТНОМУ СЛОВІ НЕСТОРА НИЖАНКІВСЬКОГО

Досліджено публіцистичний доробок Нестора Нижанківського, в якому висвітлюються сторінки життя і творчості одного з фундаторів української музики Василя Барвінського. Наведено огляд статей, рецензій, що вийшли на сторінках галицьких часописів «Українські вісти», «Життя і знання». Проаналізовано жанровий спектр музично-критичних статей, а також розглянуто тематичну спрямованість газетних матеріалів Н. Нижанківського про корифея української культури. Доведено, що публіцистичні матеріали митця, присвячені В. Барвінському, віддзеркалюють поступ галицької культури початку ХХ століття на шляху до професійного росту.

Ключові слова: Нестор Нижанківський, Василь Барвінський, журнал «Життя і знання», часопис «Українські вісти», публіцистичний нарис, спогад, рецензія, огляд.

Постановка і актуальність проблеми. Сьогодні сучасні дослідники національного мистецтва все більше уваги приділяють усвідомленню ролі особистості та її життя в історико-культурних процесах. Визначний український історик Ярослав Ісаєвич наголошує: “Історію творять люди для людей, людські долі є основним складником історичного процесу” [7]. Більшість дослідників єдині в тому, що “людський фактор” відіграє важливу роль в історії. Сучасний науковець Наталія Лобко зазначає: “Нині ми є свідками процесу “олюднення”, персоналізації історії України. З цим процесом пов’язано повернення із забуття імен багатьох видатних українців” [7]. Відродженню творчого портрета Василя Барвінського сприяють публіцистичні матеріали Нестора Нижанківського, розгляд яких сьогодні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Музично-критичний доробок Н. Нижанківського висвітлювався у працях Ю. Булки [1], У. Молчко [9], Н. Кобрин [6].

Мета статті – здійснити огляд статей Н. Нижанківського, в яких висвітлюється творчий портрет Василя Барвінського.

Виклад основного матеріалу. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського – це яскраве документальне свідчення розвитку української культури. Його нариси, статті, рецензії, музичні огляди, репортажі, спогади, друковані в різних періодичних виданнях 30-х років ХХ століття, завжди висвітлювали найважливіші культурно-мистецькі події. Постать Василя Барвінського знайшла висвітлення у працях Н. Нижанківського, що були опубліковані в журналі “Життя і знання” та часописі “Українські вісти”.

Наукове опрацювання історичних джерел для дослідження біографістики в Україні розпочалося ще в ХІХ столітті, із заснуванням 1843 році у Києві Тимчасової комісії для розгляду стародавніх актів (проіснувала до 1921 р.), що одним із своїх завдань мала накопичення біографічних матеріалів про діячів культури і науки. “У 20–30-х рр. ХХ ст. центром українських історико-біографічних досліджень стала Галичина, – як відзначає Зоряна Наконечна. – Тут, зокрема, існувало чимало пресових друків, які не лише фіксували на своїх сторінках актуальні суспільно-політичні події, а й намагалися привернути увагу громадськості до визначних постатей

минулого й тогочасся. Це – львівські часописи “Громадський Голос” (1895–1902, 1904–1914, 1916, 1922–1939), “Діло” (1880–1918, 1922–1939), “Молода Україна” (1923–1926), “Життя і Знання” (1927–1939) та багато інших” [11].

“Життя і знання” – науково-популярний ілюстрований місячник, товариства “Просвіта” у Львові. Виходив з жовтня 1927 р. до серпня 1939 року за редакцією М. Галущинського (1927–1931), І. Брика (1931–1933), В. Сімовича (1933–1939). Матеріали журналу широко використовували в освітянських гуртках. У місячнику друкувалися статті з природничих наук, практичні поради з сільського господарства, інформація про діяльність “Просвіти” та інших громадянських організацій, рецензії на книги, некрологи про українських діячів. Особлива увага приділялася історії України всіх періодів та українській культурі. Серед авторів дописів на історичні теми були І. Крип’якевич, М. Кордуба, О. Терлецький, Я. Пастернак, М. Голубець, М. Андрусак. На сторінках журналу публікувалося чимало статей, присвячених мистецькому життю краю. Їх друкували провідні діячі Галичини – Г. Драгомирецька, В. Сімович, Ф. Колесса, Б. Кудрик, Р. Сімович, Н. Нижанківський, Меланія Нижанківська.

У 1938 році на шпальтах згаданого періодичного видання з’являється музикознавчий матеріал біографічного характеру Н. Нижанківського “Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності)” [12, с. 105–107].

Об’єктом публікації став життєвий та творчий шлях одного із фундаторів української музики – Василя Барвінського, п’ятидесятиріччя якого в той рік святкувала вся мистецька громадськість. Ґрунтовно викладений фактологічний матеріал дозволяє зарахувати допис до різновиду критичної літератури – статті-портрету.

У статті “Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності)” газетно-публіцистичний стиль Нестора Нижанківського поєднується з літературно-художнім. Висвітлюючи постать В. Барвінського, автор з особливою теплотою пише про нього не тільки як про свого доброго друга, але і як про митця, що невтомно працював задля професійного розвитку національної культури.

Вже з перших рядків відчутна піднесено-захоплююча манера вільного висловлювання Н. Нижанківського про В. Барвінського як найвизначнішого сучасного композитора в Галичині, творами котрого *“гордимось ми перед цілим світом – як нашою українською частиною в усесвітній скарбниці музичного мистецтва”* [12, с. 105].

Автор знайомить читача з невідомими фактами з дитячих років В. Барвінського, коли чотирилітній хлопчик починав виявляти блискучі музичні здібності, підбираючи на слух мелодії “Многая літа” і “Христос воскрес”. У статті Нижанківський наголошує на мистецьких родинних традиціях. *“Його мати походила з родини Люболичів, де водилися музичні, а то композиторські таланти (дядькові матері Василя Барвінського приписують музику до пісні “Мир вам, браття”). І сама грала добре на фортепіані, співала, організувала музичне життя, коротко – жила музикою”* [12, с. 105].

Враховуючи читацький рівень журналу, Н. Нижанківський вважав за потрібне викласти особливості розвитку нашої музичної культури. Саме тому стаття виконує просвітницько-виховну функцію. Він пише: *“Тільки ж у праці над цією будівлею була в нас майже 150-літня перерва. Те, що втрачено за той час, старалися*

надробити наші композитори минулого віку. Та життєві умови того часу не дали їм спроби озброїти свої таланти у відповідне фахове знання та посвятитись геть-чисто музиці. І хоч ці наші творці музичного життя, другої половини XIX ст. дуже сильно заважили у відродженні нашого народу, то із суто музичного боку вони, здебільша, тільки “брали” зі всесвітньої скарбниці музичної культури, але самі до неї дуже небагато могли вкласти” [12, с. 105]. І “висказати своє українське “я” вдалося тільки В. Барвінському, який “перший говорить до всього світу – загальнопринятою мовою сучасних виразових засобів інструментальної музики, але говорить – по-українськи. Тим започатковує Барвінський нову добу розвитку української музики, яка входить у загально світову скарбницю і дає цілому світові українські музичні вартості” [12, с. 106].

Далі Н. Нижанківський повноцінно репрезентує місце і роль В. Барвінського в українській культурі, а його багатогранну творчість – як соціокультурний феномен. Характеризуючи внесок митця, автор послідовно акцентує увагу читача на основних композиторських здобутках, тому стаття переростає з біографічного портрету в аналітичне есе. На шпальтах статті журналіст наголошує на найяскравішій ділянці творчості В. Барвінського – фортепіанній. Він подає перелік фортепіанних творів, при цьому зазначає видавництва (як вітчизняні, так і іноземні) та рік видання. Ця інформація є цінним джерелознавчим матеріалом для дослідження творчої спадщини митця, яка в радянські часи була повністю знищеною.

У статті Н. Нижанківський великого значення надає розгляду камерно-інструментальної творчості, в царині якої В. Барвінський є піонером, який підніс цей вид музики на значний професійний рівень. Не обминув автор своєю увагою оркестрових та вокально-хорових композицій фундатора національної культури. Він називає найголовніші композиції, зазначаючи при цьому, що вони “стали для цілого пізнішого покоління наших композиторів зразком” [12, с. 106]. Враховуючи інтелектуальний рівень пересічного читача, Н. Нижанківський у доступній формі роз’яснює значення музичних жанрів, що зустрічаються в статті (соната, варіації, прелюдії і т. д.), ознайомлення з якими змушує читача мислити та отримати початкові знання в галузі музики.

Творчість В. Барвінського сформувалася на народному ґрунті, а також під життєдайним впливом прогресивної вітчизняної та зарубіжної культури. Н. Нижанківський окреслює провідну і визначальну рису музики композитора – народність, яка ґрунтується на застосуванні українського мелосу. Він пише: “Твори Барвінського [...] наповнені не тільки українським духом, але в нього немає майже твору, де б він не використав нашої народної пісні. Та це користування, це не те, що Барвінський насильно втискає українську пісню в якусь форму західно-європейської музики, річ, яку так довго, так уперто і – безуспішно робили чужинці, котрі (саме тому, що вони чужинці!) не змогли підхопити в українській народній пісні того творчого первня, який здатний до органічного, природного розвитку – аж до більш мистецьких музичних форм. Не вміли цього зробити раніше й ми самі, хоч М. Лисенко вказав нам на це, як на єдиний правильний шлях розвитку нашого національного мистецтва.

Твори Барвінського виростають органічно з української народної пісні. Байдуже, з якої частини наших земель пісня походить! Для кожної з них Барвінський уміє

підібрати відповідний для цієї пісні настрій, вишукати в цій пісні її найбільше “життєздатний” первень і, орудуючи цим первнем, будує відповідну будівлю – форму. А що ці форми є майже все тотожні з формами, що їх знаємо як вершкові осяги музичного всесвітнього мистецтва, то Барвінський своїми творами доказав, що ми, українці, належимо до тих народів, які йдуть у першій лаві на шляху поступу всесвітнього музичного мистецтва. Це стверджує не тільки видання творів Барвінського у всесвітній накладні “Universal Edition”, але й передруки його творів у збірниках сучасної музики, де ім’я його стоїть поряд із іменами, відомими в цілому світі як імена першунів сучасного музичного мистецтва (“Musik der Zeit. ч. 9516”) [12, с. 107].

Отож, В. Барвінський своїми глибоко національними творами прагнув піднести нашу пісню на вищий рівень, звільнити українців від комплексу меншовартості, пробудити в них почуття національної честі й самоповаги.

Різнобічна діяльність В. Барвінського, на думку Н. Нижанківського, забирала в митця багато часу на шкоду композиторській творчості, яка власне вивела б українську музику на новий світовий рівень.

Стаття Н. Нижанківського є цінним науково-документальним поповненням національної музичної біографістики, важливою складовою джерельної бази для вивчення життєвого та творчого шляху корифея національного мистецтва В. Барвінського. Автор публікації, осмислюючи життєпис визначного культурно-освітнього діяча Галичини, поглиблює уявлення про минуле нашої країни, сприяє розумінню ідеї зміцнення національної самосвідомості українського народу – першооснови його духовного і державного відродження.

У період з 1935 по 1939 роки Нестор Нижанківський працює рецензентом-критиком часопису “Українські вісти”. Редакторами цього популярного видання були Степан Волинець, Микола Пасіка, Микола Гец. На сторінках газети значне місце посідали програмно-аналітичні статті, що висвітлювали політичні позиції Фронту національної єдності, публікації про польсько-українські взаємини, друкувалися відомості про міжнародне суспільно-політичне життя, події у Радянському Союзі, діяльність українських товариств та інших аспектів тогочасного життя. “Прагнучи збагатити зміст часопису, – як зазначає Олесь Дроздовська, – редакція запровадила публікацію на його сторінках просвітніх та навчальних матеріалів [...], огляди польської та української преси [...], рубрики “У двох словах” [...], “З театру” [...], “Короткі вісти”, “Біржа” [...], “З міста” [...], “Зі сцени” [...], “Злобним пером” [...], огляди життя регіонів Галицького краю [...]” [2, с. 583].

Журналістська діяльність Н. Нижанківського на сторінках зазначеної львівської газети була скерована на “популяризацію музичного мистецтва, особливо українського, до виховання ерудованих, здатних сприйняти красу музичного виразу слухачів” [1, с. 20]. Тут його музично-критичний доробок сягає понад 80 статей і представлений різноманітними публіцистичними жанрами: рецензіями, спогадами, нотатками, музикознавчими статтями. У цьому часописі Н. Нижанківський вперше друкується під псевдонімом Нениж.

Композиторська, громадська діяльність В. Барвінського знайшла висвітлення у низці публіцистичних матеріалів, присвячених різноманітним знаковим концертам. У лаконічній статті “Галя Левицька” [13, с. 4] автор пише про січневий сольний виступ

піаністки, програму якого наповнили перлини німецької фортепіанної літератури, а саме твори Ф. Шуберта, Й. Брамса, Ф. Мендельсона, Р. Шумана. Н. Нижанківський звертає читачку увагу також і на фаховий реферат В. Барвінського, котрий був *“дуже змістовний і рівночасно [...] багато причинився до правильного розуміння доби і виконуваних творів”* [13, с. 4]. Ця коротка згадка торкається просвітницької діяльності композитора як лектора і доповнює ще одним штрихом джерелознавчий біографічний матеріал про корифея української музики.

Рецензія на X симфонічний концерт Н. Нижанківського є вартісним джерелом щодо історії інтерпретування творів фундатора національної музики В. Барвінського. З представленої програми (увертюра з опери “Оберон” К.-М. Вебера, два фрагменти з Симфонії “Сільське весілля” К. Гольдмарка, П’ята симфонія Ф. Шуберта) музичний критик виокремлює твір В. Барвінського “Українська рапсодія”, що прозвучав під управою І. Ноймарка. У піднесеному тоні журналіст описує свої захоплення від прослуханої композиції: *“На перше місце вибились “Українська рапсодія” Василя Барвінського і то не тільки кольоритом – але й своєю композиторською “роботою”, яка вказувала відразу на сучасника не тільки визброшеного всіми надбаннями минушини – але доведеними до “нині”. Зокрема цінним робить цей твір ужиття майже незмінених народніх українських пісень, як тематичного матеріалу. Виконання рапсодії Ноймарком треба вважати задовільним, якщо зважити, що саме тут відбився брак деяких інструментів в оркестрі, що однак зумів Ноймарк відповідно “полатати”. Може здалось би, було більше видвинути співність деяких місць, головню початку, але в тій концепції виконання, що її собі поставив Ноймарк, воно остаточно не разило. Успіх був великий. Публіка не переставала “бити браво”, поки хронічно архискромний автор не появився на естраді”* [14, с. 4].

Одним із провідних жанрів музичної критики Н. Нижанківського є огляд, “об’єктом якого є не одиничний факт, а цілий ряд явищ та кілька артефактів” [3, с. 158]. Панорамою знакових музичних імпрез в Галичині став газетний матеріал “З концертової залі” [15, с. 6]. Журналіст висвітлює камерний концерт з нагоди 30-ліття композиторської праці і 50-ліття життя Василя Барвінського, Восьмий симфонічний концерт Львівської філармонії за участю Любки Колесси та сольний вечір скрипаля Євгена Цегельського. Охоплюючи різні мистецькі події, публіцистична стаття галицького композитора багатопланова за тематикою та констатуюча, де наскрізною ідеєю є тріумф національного мистецтва.

Огляд можна умовно поділити на три частини, де відображено важливі мистецькі події, що відбулися у Львові. Журналіст розпочинає його з аналізу ювілейного концерту-вшанування 30-ліття композиторської праці і 50-ліття життя Василя Барвінського. Імпреза відбулася у великому залі Музичного Товариства ім. М. Лисенка. Автор наголошує, що це був перший концерт, присвячений камерній музиці видатного українського культурно-освітнього діяча. Слухацькій аудиторії було запропоновано два фортепіанних тріо (es-moll і a-moll) та фортепіанний секстет у виконанні Р. Савицького (фортепіано), Р. Криштальського (І скрипка), Є. Козулькевича (II скрипка), Б. Задорожного (альт), П. Пшенички (віолончель), Н. Горницького (контрабас).

Ця визначна мистецька подія висвітлювалась Станіславом Людкевичем, який дав високу професійну оцінку не тільки камерним творам В. Барвінського, а і його

вже згаданим вище інтерпретаторам. Він пише на сторінках газети “Діло”: “Виконавці творів (проф. Р. Криштальський, П. Пшеничка, Р. Савицький, у секстеті ще проф. Козулькевич та п.п. Задорожний і Горницький) вложили у виконання стільки зусиль і пієтизму, що створили ансамбль, який уповні доріс до високого завдання; вони дали змогу любителям справді гарної та вартної української музики пережити такі рідкі в нас гарні моменти, а, мабуть, і самому композиторові дали заслужене повне вдовolenня” [8, с. 582].

У рецензії Н. Нижанківського ми знаходимо музикознавчий аналіз камерних композицій митця. Автор наголошує, що “Найцінніше для нас в цих творах (як і в цілій творчості Барвінського!) – це їх незаперечна українськість. Укр.[аїнська – У.М.] нар.[одна – У.М.] пісня стає не тільки тематикою цих творів – але її дух надає українську закраску цілості, не дивлячись на те, що з формального боку стоять ці твори на рівні з подібними творами всесвітньої муз.[ичної – У.М.] літератури. Деякі частини цих творів вносять у всесвітню скарбницю нові цінності і то чисто українські. Кінцеві частини трія а-моль і секстету, це коломийки подані у закінченій формі фінальних сонатових частин. Третя варіяція секстету “лірник”, це шедевр, що йому не легко знайти рівного. Для українця – це фотографія гри лірника згл.[ядно – У.М.] лірників – для чужинця (коли б він навіть цілком не звернув уваги на укр.[аїнську – У.М.] національну закраску цього твору) буде це твір, спертий на знаменито подуманій і дуже звучно виведеній бітональності. Виконавці прекрасно і зі серцем виконали ці твори” [15, с. 6].

Не проходить крізь увагу Н. Нижанківського реакція публіки на сприймання музичних шедеврів В. Барвінського, котра заворожено слухала композиції як мистецьке об’явлення. На належному рівні були видрукувані програмки концерту, естетично доповнені світлиною та коротким життєписом ювілянта.

Публіцистичне коло зацікавлень Н. Нижанківського охоплювало широкий спектр мистецьких подій. Журналіст послуговувався різноманітними літературними жанрами – від стислих рецензій до об’ємних газетних матеріалів. Прикладом цього є нарис “Три стрічі”, присвячений творчій діяльності Василя Барвінського. У статті, як пише професор Юрій Булка, “створений яскравий літературний портрет митця, збагачений вражаючими деталями особистого спілкування автора з ним” [1, с. 20].

Життєвий і творчий шлях Н. Нижанківського тісно був пов’язаний з постаттю Василя Барвінського. Вшановуючи свого близького музичного побратима, митець пише ювілейну статтю, яка присвячена 50-літтю від дня народження та 30-річчю композиторської діяльності визначного львівського культурно-освітнього діяча. Автор обирає літературний жанр – спогади. Це “сукупність асоціативно-ретроспективних згадок про знайому людину чи певні події з власного життя. На відміну від мемуаристів та автобіографів, автори спогадів не ставлять собі на меті цілісне відтворення образу відомого знайомого чи зображених подій, йдеться лише про фрагментарні уривчасті спомины” [19].

Застосовуючи оригінальний різновид мемуарної творчості, журналіст змальовує мистецький портрет корифея національної культури через призму особистих переживань. Обраний Н. Нижанківським такий виклад матеріалу зумовлений орієнтацією автора на широкі читачькі кола.

Публіцист показує цілість, складність і багатогранність особистості В. Барвінського на тлі трьох зустрічей з героєм. Перша – спричинена безпосередньо знайомством з творами композитора. Це були роки навчання Н. Нижанківського у Віденській музичній академії, відновленій у 1920 році. Молодий Нестор разом із студентами-музикантами, які здобували фахову освіту за кордоном, не тільки вивчали, але й виконували композиції львівського митця в чужому культурному середовищі. *“І тишилися, – як ділиться враженнями автор, – коли не тільки ми, але й чужинці говорили, що розуміють музичну мову В. Барвінського, бо він говорить до них знаними їм європейськими музичними виразовими засобами”* [18, с. 3]. Згадуючи роки навчання, автор приводить думки Й. Маркса про В. Барвінського. Славний віденський композитор говорив: *“Тепер я знаю, що таке українська музика! Вона куди багатша від музики Ваших (розумій: українських) сусідів, глибша, ширша – але тому й трудніша. А в Барвінського все це виходить так природно, самозрозуміло”* [18, с. 3]. У контексті приведених роздумів ректора Віденської державної музичної академії Н. Нижанківський висловлює вагому думку, що саме твори В. Барвінського відкрили українській музиці вікно у всесвітнє мистецтво.

Друга зустріч відбулася у 1923 році в Празі на концерті, у якому брав участь В. Барвінський. Після виступу Н. Нижанківський побачився з великим українським композитором. Молодий музикант висловив йому слова вдячності за скерування на навчання до Містровської школи Празької академії мистецтв в клас композиції В. Новака. У поетичній формі журналіст згадує про миті спілкування з львівським корифеєм. *“Слова Барвінського були надихані вірою в мистецтво, в любов до музики, до всього гарного й шляхотного – та тихою заохотою до невсипущої праці. Прості були його слова. Такі прості, що глибоко залягли мені в душу. І я згадую ці слова. Зокрема згадую їх тоді, коли погань життя занадто дошкулить і хочеться бодай згадати щось доброго. Тоді вони успокоюють мене так само, як тоді дали мені силу видержати на тернистому шляху української музики”* [18, с. 3]. Ці суб’єктивні спогади закарбували для сучасних дослідників В. Барвінського як світлу, повну любові до української музики людину-митця.

Третя зустріч з В. Барвінським, як пише Н. Нижанківський, пов’язана із його поверненням на роботу до Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові та залученням до самовідданої праці на музично-громадській ниві. Автор наголошує, що *“розквіт Вищого Музичного Інституту ім. Лисенка (якого В. Барвінський є директором), притягнення до праці Інституту наших нових мистецьких сил, постійно активно-провідна участь в нашому музичному житті і движення цього життя на відповідно високий рівень – все це діло понад 20-літнього діяння Барвінського”* [18, с. 3].

Відтворюючи події з особистого минулого, публіцист об’єднує три спогади із свого життя лаконічними вступними реченнями-заголовками, де зафіксовано місце і рік подій. Цим фактологічним матеріалом автор цементує композицію статті-спогаду, підводячи до висновку. Н. Нижанківський висловлює бажання зустрітись вчетверте, тоді коли *“наша суспільність, у своєму добре зрозумілому інтересі поставить В. Барвінського в такі умовини життя, які не будуть примушувати його розтрачувати енергію на справи, що їх хто інший теж міг би виконати, – але дасть можливість віддати всі свої сили виключно для творчої праці”* [18, с. 3].

Роздумуючи над музичною творчістю, публіцист підкреслює, що *“В.[асиль – У.М.] Б.[арвінський – У.М.] говорить про велич духа українського народу такою мовою тонів, яку скрізь, по цілому світі розуміють і глибоко цінять. Нам не вільно допускати до цього, щоби Василь Барвінський сказав – замало. А історія, це строгий суддя!”* [18, с. 3].

Творча та культурно-освітня праця Н. Нижанківського і В. Барвінського переросла у дружні взаємовідносини. Відомо, що директор Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка не тільки посприяв йому в наданні посади викладача вищого навчального закладу, але й домовився про лікування Нестора у свого брата Олександра, відомого лікаря [10, с. 12]. Спілкуючись з родиною Барвінських, Н. Нижанківський прихильно слідкував за музичними успіхами одного з синів В. Барвінського Івана. Цьому талановитому юнакові він присвятив мініатюру *“Івасько грає на чельо”* з авторського збірника *“Твори для молоді”* [10, с. 50]. Серед критичних статей публіциста одна з рецензій присвячена сольному виступу сімнадцятилітнього учня Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка – Іванові Барвінському (клас професора П. Пшенички). Високоморальні, християнські принципи родини Барвінських – постійного служіння людям – були закладені вже і у життєвих та мистецьких кроках сина. Дохід з його сольного концерту був призначений на побудову церкви св. Івана Богослова у Львові.

Програму сольного вечора становили твори Г. Генделя, Е. Гріга, Ж. Іре, О. Глазунова, В. Барвінського, К. Давидова.

Публікація насичена вартісними характеристика юного віолончеліста. Автор пише, що *“це один із рідких у нас дійсних талантів, що його природа вивінувала у всі психічні й фізичні дані, потрібні майбутньому виконавцеві великого стилю, включно до феноменальної пам'яті, [...] та легкості, з якою він поконує всі технічні труднощі цього найтруднішого смичкового інструменту”* [17, с. 3]. Індивідуальними рисами його виконавської майстерності, як відзначає журналіст, є інтонаційна чистота, музикальність, заокругленість фразування, технічна досконалість.

Концертну цілість творили співвиконавці – диригент М. Колесса та концертмейстер Н. Барвінська, про майстерність якої Н. Нижанківський пише, що її *“музичне вироблення, досвід, опанування всіх тайників творів і фортепіанової техніки – склалися на викон, який часом (в сонаті) приневолював слухача звертати окрему увагу на фортеп'яно. Цей викон був величезною підтримкою молодому челистові”* [17, с. 3].

Рецензія містить унікальний фактологічний матеріал, котрий проливає світло на життєвий шлях і членів родини В. Барвінського, оскільки *“після інкримінованої йому більшовицьким режимом “справи”, він змушений був разом із своєю дружиною Наталею [...] відбувати покарання у Мордовських таборах (1948–1958)”* [20, с. 58]. В *“Особистому листку обліку кадрів”* від 1958 року з *“Особової справи”* ув'язненого митця, яка була віднайдена та опублікована науковцями Л. Філоненком та З. Філоненком, зазначено, що місце знаходження його дітей невідоме. З плином часу і подальшими дослідженнями сучасними національними науковцями культурно-освітніх процесів Галичини проливає світло на мистецьку долю Івана-Севаст'яна Барвінського Ганна Карась у монографії *“Музична культура української діаспори у світовому часопросторі XX століття”*, що побачила світ у 2012 році. Вона згадує

цього талановитого віолончеліста в переліку українських музикантів, що отримали вищу професійну освіту в Німеччині. На сторінках своєї книги вона подає унікальні факти з життя сина В. Барвінського, пишучи: “Ряд музикантів емігрували до Німеччини під час Другої світової війни і осіли тут. Віолончеліст Іван-Севаст'ян Барвінський виступав від 1944 року в Байройті, Ганновері та Кельні як соліст оркестру радіостанції та в концертах разом з В. Кіпою, Т. Микишею, О. Сімович, З. Полевською, Р. Савицьким, К. Тарановою. Також він виступав в Ашаффенбурзі (1946) зі співачкою К. Тарановою та піаністом Р. Савицьким” [4, с. 897]. Рецензія Н. Нижанківського на концерт Івана-Севаст'яна Барвінського є тим цінним інформативним джерелом, що допоможе заповнити “білі плями” в біографіях В. Барвінського та його нащадка.

До публіцистичних матеріалів за 1939 рік належить стаття Н. Нижанківського “III Ювілейний концерт з творів Василя Барвінського 10.XII. 1938 р.”

У цьому газетному матеріалі висвітлюється останній з низки ювілейних концертів, присвячених 50-літтю від дня народження Василя Барвінського. У висловлюваннях автора простежується піднесений тон, який зумовлений шаною до одного із фундаторів національної культури.

Основою Третього ювілейного концерту стала фортепіанна музика Василя Барвінського. Одним із знах знах виконавців його творів був піаніст світового рівня Роман Савицький (1907–1960). Його ім'я, в силу складних суспільно-політичних обставин, було маловідоме широкій музичній громадськості. Музичну освіту здобув у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові (клас фортепіано В. Барвінського), а також у школі майстерності під керівництвом професора Вілема Курца (Прага). Впродовж 30-х років викладав у згаданому львівському навчальному закладі, багато гастролював. Мав “натуру віртуоза – його стилю притаманна яскрава концертність і динамізм. Кожен з творів у трактуванні піаніста має компактний та випуклий інтерпретаційний задум. Активний характер Савицького виявляється в ініціативності художнього мислення (він завжди пропонує власне прочитання творів) та у дійовості виконавських концепцій, які зазвичай характеризує спрямоване розгортання до кульмінації” [5, с. 160], – так окреслює професійну майстерність Н. Кашкадамова. З приходом радянської влади емігрував до Америки, де у 1952 році заснував у Нью-Йорку музичний інститут.

Рецензія Н. Нижанківського містить вартісну інформацію, яка вияскравлює і доповнює виконавський портрет артиста. Автор із захоплення пише про інтерпретування Р. Савицьким досить технічно складних інструментальних композицій В. Барвінського. Трудність, на думку журналіста, полягає не тільки у нелегкій фактурі, але й у відтворенні незвичайно багатого духовного світу львівського музичного корифея, “у якого сплелися в гармонійну цілість стара культура глибокої типово української музичальності з найновішими, загально-світовими засобами” [16, с. 4].

В інтерпретації Р. Савицького прозвучали 5 прелюдій, “Українська сюїта” та ще три твори (рецензент не подає назв). Н. Нижанківський зазначає, що слухачів захопив “його здоровий тон, беззавдно вирівняний і витіньований у всіх степенях звукової натури [...]. Зокрема звертали на себе увагу незвичайно рівно розвинені звукові ріжності поодиноких фраз і то не тільки в гомофонних місцях, але й серед кунштовного контрапунктного сплету голосів” [16, с. 4].

У перерві концерту голова академічного хору “Бандурист” Р. Гандзій привітав В. Барвінського і вручив йому грамоту Почесного членства “Бандуриста”, після чого колектив відспівав один з творів ювілянта під диригуванням М. Колесси.

Висновок. Публікації Н. Нижанківського про Василя Барвінського є вартісним історичним джерелом, що відкриває нові форми об’єктивно-документального пізнання етапів еволюції українського мистецтва.

Ulyana Molchko. Vasyl Barvinskyi in newspaper pieces by Nestor Nyzhankivskyi.

We have explored the journalistic work of Nestor Nyzhankivskyi, which covers the pages of the life and oeuvre of the visionary of Ukrainian music Vasyl Barvinskyi.

The overview of articles and reviews, published on the pages of the Galician magazines “Zhyttia i Znannia”, “Ukrainski Visty” is adduced. “Zhyttia i Znannia” is a popular illustrated monthly publication of the Society of Prosvita, which has been published in Lviv (October 1927 – August 1939). In 1938, on the pages of this periodical there appeared a N. Nyzhankivskyi’s musicological material of the biographical nature “Vasyl Barvinskyi (on the occasion of the 30th anniversary of the composer’s work)”. The object of publication was the life and creative path of one of the founders of Ukrainian music – Vasyl Barvinskyi, whose fifty anniversary was celebrated that year by the whole artistic community. Thoroughly described factual material allows refer the publication to an exemplar of critical literature – article-portrait. In the article, N. Nyzhankivskyi properly demonstrates V. Barvinskyi’s place and role in Ukrainian culture, and his multifaceted work is represented as a socio-cultural phenomenon.

A number of articles published on the pages of the “Ukrainski Visty” newspaper, which N. Nyzhankivskyi wrote for from 1935 to 1939, covers the work of V. Barvinskyi. The author of the research analyzes the genre spectrum of musical-critical articles, and also examines the thematic orientation of N. Nyzhankivskyi’s newspaper materials about the luminary of Ukrainian culture. It has been proved that the journalistic materials of the Galician musical critic, devoted to V. Barvinskyi, reflect the progress of the Galician culture of the beginning of the 20th century on the way to professional growth.

Keywords: Nestor Nyzhankivskyi, Vasyl Barvinskyi, magazine “Zhyttia i Znannia”, magazine “Ukrainski Visty”, journalistic essay, recollection, review, overview.

Література

1. Булка Ю. Нестор Нижанківський: Життя і творчість / Юрій Булка. – Львів-Нью-Йорк: В-во М. П. Коць, 1997. – С. 20.
2. Дроздовська О. Українські вісти / Олеся Дроздовська // Українські часописи в умовах польського авторитаризму (1929-1935pp). Бібліографія українських часописів Львова 1929-1939 pp. – С. 576-586.
3. Зінкевич О., Чекан Ю. Музична критика: теорія та методика: Навчальний посібник / Олена Зінкевич, Юрій Чекан. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – С. 158.
4. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія / Ганна Карась. – Івано-Франківськ: Типовіт, 2012. – 1164 с.
5. Кашкадамова Н. Роман Савицький – піаніст і педагог / Наталія Кашкадамова // Кашкадамова Н. Фортеп’янное мистецтво у Львові: Статті. Рецензії. Матеріали. – Тернопіль: СМП “АСТОН”, 2001. – 400 с.
6. Кобрин Н. Забуті сторінки української галицької музичної критики: Нестор Нижанківський / Наталія Кобрин // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – 2015. – Вип. 5. – С. 421-440.

7. Лобко Н. До питання про значення генеалогічних відомостей в біографічних дослідженнях / Наталія Лобко // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/6945/1/Lobko.pdf>
8. Людкевич С. Концерт з приводу 30-літньої композиторської діяльності В. Барвінського / Станіслав Людкевич // Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи / упор., редак., переклади, примітки і бібліографія З. Штундер. – Львів: Дивосвіт, 2000. – Т. 2. – С. 582.
9. Молчко У. Публіцистична спадщина Нестора Нижанківського: Монографія / Уляна Молчко. – Дрогобич: Посвіт, 2014. – 304 с.: ілюстрації.
10. Молчко У. Фортепіанна творчість Нестора Нижанківського / Уляна Молчко. – Дрогобич: Коло, 2001. – 68 с.
11. Наконечна З. Біографістика на сторінках часопису “Новий час” (1923–1939 pp.) [Електронний ресурс]. URL: http://esteticamente.ru/portal/Soc_Gum/ZPNDZP/2008/Nakoneczna_Z.htm
12. Нижанківський Н. Василь Барвінський (з нагоди 30-ліття композиторської діяльності) / Нестор Нижанківський // Життя і знання – 1938. – Ч. 4 (127). – Квітень. – С. 105–107.
13. Нениж. [Нестор Нижанківський]. Галя Левицька / Нестор Нижанківський // Українські вісти. – 1937. – Ч. 17 (355). – С. 4.
14. Нениж. [Нестор Нижанківський]. Х Симфонічний концерт / Нестор Нижанківський // Українські вісти. – 1938. – Ч. 90 (716). – С. 4.
15. Нениж. [Нестор Нижанківський]. 3 концертної залі / Нестор Нижанківський // Українські вісти. – 1938. – Ч. 84 (611). – С. 6.
16. Нениж. [Нестор Нижанківський]. 3 концертної залі. III. Ювілейний концерт з творів Василя Барвінського. 10. XII. 1938 р. / Нестор Нижанківський. – Українські вісти. – 1939. – Ч. 3 (292). – С. 4.
17. Нениж. [Нестор Нижанківський]. Івас С. Барвінський / Нестор Нижанківський // Українські вісти. – 1938. – Ч. 14 (614). – С. 3.
18. Нестор Нижанківський. Три стрічі / Нестор Нижанківський // Українські вісти. – 1938. – Ч. 37 (664). – С. 3.
19. Черкашина Т. Формування жанрів спогадової літератури / Тетяна Черкашина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litzbimyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/65.pdf/>
20. Філоненко Л., Філоненко З. Василь Барвінський та його “Особова справа” / Л. Філоненко, З. Філоненко // Василь Барвінський і сучасна українська музична культура / упор. В. Грабовський, Л. Філоненко, О. Німилович. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – С. 58–67.

